

Nr 138

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst; given Stockholms slott den 16 mars 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att godkänna av föredragande departementschefen enligt samma protokoll förordade provisoriska ändringar i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att den pågående avvecklingen av restauratörernas vinst på utskänkningsvinsten av spritdrycker och starkvin skall från och med den 1 oktober 1956 avbrytas tills vidare i avbidan på att slutlig ståndpunkt tages till frågan om utskänkningsvinsten.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars
1956.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om *avbrytande av nedskrivningen av restauratörernas utskänkingsvinster* samt anför därvid följande.

I skrivelser den 21 och den 24 januari 1956 har Sveriges hotell- och restaurangförbund, Svenska turisthotellens riksförbund och Sveriges centrala restaurangaktiebolag hemställt att den pågående nedskrivningen av restauratörernas utskänkingsvinster måtte avbrytas. Sveriges centrala restaurangaktiebolag har därjämte i skrivelse den 30 januari 1956 hemställt om höjning av den till de allmänna restaurangföretagen utgående spillmånsersättningen. Över framställningarna har efter remiss *yttranden* avgivits av kontrollstyrelsen, 1953 års utskänkingsvinstkommitté och Nya systemaktiebolaget.

Gällande ordning. Den nu pågående avvecklingen av restauratörernas vinster på utskänkningen av spritdrycker och starkvin inleddes 1938 efter ikraftträdandet av 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning. I 3 kap. 16 § 2 mom. nämnda förordning stadgades, att systembolagen skulle, med iakttagande av de föreskrifter kontrollstyrelsen därutinnan kunde utfärda, stadga sådana villkor för restauratörernas inköp av rusdrycker för utskänkingsändamål, att restauratörernas ekonomiska fördel, så långt ske kunde, ej gjordes beroende av myckenheten utskänkta spritdrycker och starkare viner. En bestämmelse av samma innebörd har upptagits i 41 § andra stycket av 1954 års rusdrycksförsäljningsförordning, avseende Nya systemaktiebolagets försäljning till restauratörerna.

Vägledande för kontrollstyrelsens tillämpning av nyssnämnda stadgande i 1937 års förordning har varit vissa uttalanden, som gjordes av statsmakterna i samband med förordningens antagande. Sedan frågan ånyo underställts riksdagens prövning (se prop. 1955:54), gäller numera efter den 1 oktober 1955 i vissa hänseenden nya direktiv för vinstnedskrivningen.

Vad beträffar *de enskilda restaurangföretagen* innebar den ursprungliga

fastställda ordningen, att restauratören fick tillgodoräkna sig vinst endast å en viss kvantitet spritdrycker och starkvin, vilken efterhand nedskrevs med 4 procent per år. De s. k. vinstkvantiteterna utgjorde försäljningsåret 1954/55 32 procent av de ursprungliga. Vid inköp inom vinstkvantiteten debiterades restauratören i första hand ett s. k. grundpris, motsvarande systembolagets inköpspris med tillägg för utskänkningsskatten. Skillnaden mellan utskänkingspriset och grundpriset, utskänkningssvinsten, fördelades sedan med 75 procent på restauratören och 25 procent på systembolaget. Vid inköp utom vinstkvantiteten hade restauratören att erlægga varans utskänkingspris med avdrag för s. k. spillmånsersättning om 2 procent av utskänkingspriset.

De år 1955 genomförda förändringarna innebar en förenklad beräkning av priser och vinster vid Nya systemaktiebolagets försäljning till de enskilda restaurangerna och föranleddes närmast av den omorganisation av detaljhandeln med rusdrycker som beslutades vid 1954 års riksdag. Enligt den sålunda införda ordningen beräknas restauratörernas vinster schablonmässigt på grundval av de under försäljningsåret 1954/55 utgående vinsterna. För innevarande försäljningsår, d. v. s. den 1 oktober 1955—den 30 september 1956, skall restauratörerna erhålla 90 procent av vinstbeloppet för försäljningsåret 1954/55. Den summa som sålunda tillkommer restauratörerna såsom ersättning för utskänkningen utbetalas månadsvis i särskild ordning. Vid inköpen erlägger restauratörerna utskänkingspriset med avdrag för spillmånsersättning. Sådan ersättning åtnjutes numera på hela utskänkningen av spritdrycker och starkvin i stället för såsom tidigare endast på den del därav som föll utom vinstkvantiteten.

De nya grunderna för vinstberäkningen har provisorisk karaktär och har avsetts skola gälla i avvaktan på att restauratörernas ersättningsfråga erhåller en mer definitiv lösning på grundval av förslag från 1953 års utskänkingsvinstkommitté. Därest en sådan lösning icke skulle hinna genomföras vid 1956 års riksdag avsågs emellertid vinstnedskrivningen för efterföljande år skola ske efter i princip samma metod som för innevarande försäljningsår.

I avseende på *de allmänna restaurangbolagen* fastställdes år 1938 icke vinstkvantiteter utan i stället vissa s. k. fasta kostnadsersättningar, som sedan sänktes med 4 procent varje år i takt med nedskrivningen av de privata restaurangernas vinstkvantiteter. Dessa kostnadsersättningar har utbetalats månadsvis i särskild ordning. Vid inköpen har bolagen erlagt varornas utskänkingspris, från 1946 med avdrag för spillmånsersättning som från början bestämdes till 1 procent för hela utskänkningen. Någon ändring i förfarandet vid nedskrivningen av de allmänna företagens kostnadsersättningar skedde icke 1955. Dock höjdes spillmånsersättningen till 1,2 procent av utskänkingspriset.

Restaurangnäringens framställningar. Såväl Sveriges hotell- och restaurantförbund och Svenska turisthotellens riksförbund som Sveriges centrala

restaurangaktiebolag hemställer att nedskrivningen av restaurangernas ersättningar för utskänkningsavskriften av spritdrycker och starkvin avbrytes i avvaktan på en definitiv lösning av ersättningsfrågan. De två förstnämnda organisationerna hemställer därjämte, att nu utgående ersättningar höjes med skäliga belopp. Sveriges centrala restaurangaktiebolag yrkar för sin del att spillmånssersättningen för de allmänna restaurangbolagen fastställs till samma procentsats som för restaurangnäringen i övrigt, d. v. s. 2 procent av utskänkingspriset för spritdrycker och starkvin.

Sveriges hotell- och restaurangförbund och *Svenska turisthotellens riksförbund* erinrar inledningsvis om att utskänkingsvinstkommitténs arbete av olika skäl blivit fördröjt och att sannolikt ännu en avsevärd tid torde återstå innan förslag i ersättningsfrågan kan framläggas. Detta förhållande är, framhålles det, av flera skäl till nackdel för restaurangnäringen. Till följd av hittillsvarande nedskrivning av vinstkvantiteterna har nämligen näringens ekonomiska läge gradvis så försämrats att delta redan före den nya rusdryckslagstiftningens ikraftträdande kunde karakteriseras som synnerligen ansträngt. Behov av en slutlig reglering av ersättningsfrågan har således enligt organisationerna länge förelegat. Härtill kommer — framhåller man — att i och med den nya rusdryckslagstiftningens ikraftträdande en påtaglig försämring av det ekonomiska läget inträtt för restaurangbranschen. Härvidlag anföres följande.

Utvecklingen kräver av näringen en genomgripande anpassning efter dess ändrade betingelser. Till följd av att redan tidigare års utveckling ställt stora krav i detta hänseende äro svårigheterna för näringen att genomföra en dylik anpassning mycket stora. Flera omständigheter bidra här till. En sådan omständighet är att näringen arbetar med relativt höga fasta kostnader. En annan omständighet som, särskilt i nuvarande hårt ansträngda läge, gör sig gällande är de orättvisor olika företag emellan, som karakteriserar nuvarande ersättningsform.

Med hänsyn till näringens katastrofala läge och vad i övrigt anförts synes enligt organisationerna en omprövning av gällande nedskrivningsregler vara motiverad.

I avseende på frågan om vinstutvecklingen framhåller *Sveriges centrala restaurangaktiebolag* att det förhållandet, att olika metoder använts vid nedskrivningen av utskänkingsvinsten för den enskilda restaurangnäringen och för de allmänna restaurangbolagen, alltifrån början medfört en snedvridning av ersättningsförhållandena. Under tiden 1940—1953 hade sålunda utskänkingsersättningen, i vad avser spritdrycker och starkvin, för den enskilda restaurangnäringen i penningar räknat ökat med nära 30 procent men för de allmänna restaurangbolagen — från ett långt ogynnsammare utgångsläge — reducerats med nära 15 procent, allt bortsett från penningvärdeförsämringen. Införandet av den nuvarande provisoriska ordningen för vinstutvecklingen innebar enligt bolagets uppfattning att man garanterade den enskilda restaurangnäringen dess gynnade ställning.

Bolaget återger i fortsättningen vissa siffror för att belysa vinstförhållandena inom de enskilda respektive de allmänna restaurangföretagen. Sålunda

framhålles, att — medan utskänkingsvolymen för spritdrycker och starkvin 1953 var 3,09 miljoner liter vid de enskilda och 3,06 miljoner liter vid de allmänna företagen — de förstnämnda företagen nämnda år erhöll sammanlagt drygt 10,5 miljoner kronor såsom ersättning för utskänkningen och de allmänna endast 2,4 miljoner kronor. För innevarande utskänkingsår — 1955—56 — beräknas de enskilda företagen erhålla minst 8, sannolikt ca 9 miljoner kronor och de allmänna 1,6—1,7 miljoner kronor medan utskänkingsvolymen hos de enskilda företagen enligt bolaget knappast kan antagas överstiga de allmänna bolagens försäljning med mer än 10—15 procent. Från detta för de allmänna restaurangbolagen ytterst oförmånliga utgångsläge kommer, framhåller bolaget, ett fullföljande av nu rådande provisorium för vinstberäkningen att medföra en ökad snedbelastning till bolagens nackdel.

Bolaget uttalar slutligen, att en fortsatt nedskrivning av utskänkningsvinsten enligt den nu gällande provisoriska ordningen skulle innebära en allvarlig försämring av bolagets möjligheter att fullgöra sin centrala uppgift att förbättra folkrestaurangernas standard. Härom anföres följande.

Restaurangbolagens av statsmakterna anvisade huvuduppgift är att genom höjande av folkrestaurangernas standard bereda den breda publiken tillgång till prisbilliga, trivsamma och i övrigt fullvärdiga restauranger. För fullgörandet av denna uppgift anslås årligen högst betydande belopp inom koncernen. Enbart vid centralbolagets största dotterbolag, Stockholmsdistriktets allmänna restaurangaktiebolag, har under åren 1953 och 1954 disponerats ett sammanlagt belopp av nära 10 miljoner kronor för restaurangbeståndets vidmakthållande och förbättring, av vilket belopp större delen hänfört sig till folkrestaurangerna. Mycket återstår det oaktat ännu att göra. I det efter den 30 september 1955 inträdda läget torde takten i denna verksamhet, åtminstone tills vidare, få avsevärt dämpas. Det skulle under sådana förhållanden innebära ytterligare en allvarlig försämring av bolagets möjligheter att fullgöra sin centrala uppgift, om det rådande provisoriet beträffande utskänkningsvinsten skulle fullföljas på sätt som avsetts.

I fråga om spillmånserättningen erinrar bolaget om att detta, i yttrande över det förslag av kontrollstyrelsen som låg till grund för den gällande provisoriska ordningen för restauratörernas utskänkningersättning, yrkat på att de allmänna bolagen skulle få samma spillmånserättning som de privata. Då denna hemställan icke bifölls — uttalar bolaget — torde en bidragande orsak härtill ha varit den uppfattningen, att provisoriet endast skulle bli av mycket kort varaktighet. Denna förutsättning synes inte längre vara för handen. Även om nedskrivningsplanen inte skulle fullföljas, torde man få räkna med att provisoriet som sådant blir bestående ytterligare ett, sannolikt två försäljningsår. Snedbelastningen till de allmänna bolagens nackdel kommer därmed — framhålles det — om ändring inte sker, att göra sig gällande under åtskilligt längre tid än som från början varit avsett. Med hänsyn härtill och då utvecklingen under den senaste tiden ytterligare skärpt behovet av en ändring hemställer bolaget, att spillmånserättningen för de allmänna restaurangbolagen fastställs till samma procentsats som för restaurangnäringen i övrigt.

Remissyttrandena. De i ärendet hörda remissinstanserna tillstyrker eller lämnar utan erinran att nedskrivningen av kostnadsersättningarna, såväl för de enskilda som för de allmänna restaurangernas del, upphör till dess en definitiv reglering av frågan om utskänkningstvinsten kan träda i kraft. Kontrollstyrelsen och 1953 års utskänkningstvinstkommitté avstyrker däremot det av Sveriges hotell- och restaurangförbund samt Svenska turist-hotellens riksförbund framställda yrkandet om höjning av kostnadsersättningarna. Framställningen från Sveriges centrala restaurangaktiebolag om höjning av de allmänna bolagens spillmänsersättning tillstyrkes av kontrollstyrelsen och kommittén.

Vid kommitténs yttrande har fogats reservation av ledamoten Rudbeck, vilken förordat att den enskilda restaurangnäringen erhåller samma förbättring som de allmänna bolagen samt att de till grund för nuvarande ersättningsbelopp liggande vinstkvantiteterna i förekommande fall höjes så att de icke för något företag understiger medeltalet för samtliga företag.

Vid bedömningen av frågan om restaurangernas kostnadsersättningar utgår *utskänkningstvinstkommittén* från vissa undersökningar rörande omsättningsutvecklingen inom restaurangnäringen under sista kvartalet 1955, varvid jämförelse skett med samma tid 1954. Undersökningarna avser 221 av de 358 enskilda företag som har rätt till årsutskänkning. För de allmänna företagens del har kommittén använt vissa av Sveriges centrala restaurangaktiebolag redovisade uppgifter.

De erhållna uppgifterna rörande de enskilda företagen sammanfattas av kommittén på följande sätt.

I de ovannämnda 221 enskilda företagen minskade den totala omsättningen under kvartalet från 65,0 milj. kronor till 58,4 milj. kronor, eller med 10,2 procent. Omsättningsutvecklingen för de båda huvudgrupperna av varor, nämligen rusdrycker och övriga varor, är emellertid mycket olika. Om man vid en jämförelse ur bruttovinstsynpunkt hänför starkölet till »övriga varor», finner man en minskning i försäljningen av spritdrycker och vin med 24,2 procent men en minskning för övriga varor med endast 1 procent. Utvecklingen var emellertid olika för restauranger inom de olika prisklassgrupperna. A1-företagen — omfattande restauranger i högsta prisklass — hade sålunda den minsta procentuella nedgången i såväl totalomsättningen (5,8) som vin- och spritomsättningen (19,2) och redovisade en mindre ökning (+ 2,5) av övriga varor, inklusive starköl. A2-företagen — restauranger i näst högsta prisklass — visade en större minskning i totalomsättningen (11,9) och vin- och spritomsättningen (26,2) men en obetydlig minskning i övriga varor, inklusive starköl (2,2). Den sämsta utvecklingen föredde B-företagen, restauranger i lägsta prisklass, vilka dock endast svarade för ca 4 procent av den totala omsättningen. I dessa företag minskade totalomsättningen med 22,9 procent, vin och sprit med 34,4 och övriga varor inklusive starköl med 13,6 procent.

I samband med ovan redovisade siffror över nedgången i omsättningen av andra varor än rusdrycker må erinras om att enligt uppgift från restaurangförbundet en prishöjning på ca 10 procent har ägt rum under 1955. En prishöjning av denna storleksordning skulle betyda en höjning av ca 6 procent på den totala omsättningen för de 221 enskilda restaurangföretagen.

För utvecklingen inom de allmänna företagen lämnas följande redogörelse.

Omsättningsminskningen har varit synnerligen kraftig för folkrestaurangernas del, såväl i fråga om spritdrycker och viner som övriga varuslag. Utskänkningsen av spritdrycker och viner minskade i ökat tempo mellan oktober och december från 30 procent till 41 procent, medan minskningen i omsättningen av övriga »vinstgivande» varuslag, däribland inräknat starköl, var 27 procent i oktober och 39 procent i december 1955. På de övriga statliga restaurangavdelningarna i högre prisklassgrupp minskade sprit- och starkvinsutskänkningsen med 27 procent under sista kvartalet 1955 jämfört med 1954. Nedgången i den övriga försäljningen (inberäknat starköl) inom dessa avdelningar — 5,3 procent — var under samma tid betydligt lägre än nedgången i utskänkningsen av sprit och vin och avsevärt lägre än motsvarande minskning av egna konton — »vinstgivande varor» — i folkrestaurangerna. Det må påpekas, att dessa andra restauranger inrymmer en del avdelningar, som till sin karaktär torde vara tämligen jämställda med folkrestaurangerna. En redovisning av omsättningsutvecklingen på restauranger inom olika prisklasser, såsom A1 + A2 respektive B1 + B2, torde ge en mer nyanserad bild av utvecklingen inom den statliga restaurangnäringen.

Beträffande förändringarna i gästfrekvensen anföres vissa av restaurangförbundet respektive Sveriges centrala restaurangaktiebolag lämnade siffror. För 198 undersökta enskilda företag var sålunda gästfrekvensen under oktober och november 1955 11,8 respektive 13,6 procent lägre än under motsvarande månad 1954. Vid de allmänna företagen hade frekvensen under oktober, november och december 1955 i genomsnitt sjunkit med 36,4, 36,3 och 42,4 procent i jämförelse med motsvarande tid det föregående året. För folkrestaurangernas del konstaterades en minskning med 47,9, 51,1 respektive 54,6 procent medan minskningen vid övriga avdelningar var avsevärt lägre eller 16,9, 15,7 respektive 23,1 procent.

Kommittén konstaterar, att tendensen till minskad omsättning visserligen synes vara tämligen tydlig men att minskningen i omsättningen av andra varuslag än sprit och vin icke är så påtaglig med undantag för de statliga folkrestaurangerna. För att bedöma utvecklingstrenden på längre sikt behövs det, påpekar kommittén, fullständigare material och uppgifter omfattande något längre tid. Enligt kommitténs uppfattning bör betydelsen i ekonomiskt hänseende av den hittillsvarande utvecklingen icke överdrivas. Härvidlag anföres följande.

Minskningen i utskänkningsen av spritdrycker och starkviner har tämligen begränsad inverkan på bruttovinsterna. Enligt de provisoriska bestämmelserna erhåller restauratörerna en fast ersättning för utskänkningsen av dessa varor, oavsett dess omfattning. Bruttovinstens storlek på spritdrycker och starkviner beror dock även av spillmångsersättningar och s. k. övermål, vilket har samband med utskänkningsens omfattning. Beträffande bruttovinsten på lättviner, för vilka fri prissättning råder, har en viss bruttovinstminskning skett, som kan bli av betydelse, om omsättningen fortfar att minska vid oförändrade priser. Det må dock framhållas, att utskänkningsen av lättvinerna gått ned betydligt mindre än utskänkningsen av spritdrycker och starkviner. Som ovan framhållits intar folkrestaurangerna en särställning. För dessa har omsättningsnedgången varit så betydande, att den måste väsentligt påverka det ekonomiska resultatet.

Sammanfattningsvis uttalar kommittén följande. Omsättningsutvecklingen för restaurangnäringen i dess helhet under tiden närmast efter den 1 oktober 1955 har icke varit så stark och entydig, att den — som näringen gjort gällande — kan anses särskilt oroande. Minskningen i utskänkningsdelen har endast på de statliga folkrestaurangerna åtföljts av en motsvarande kraftig nedgång i den övriga restaurangomsättningen. För andra restauranger, inom såväl den allmänna som den enskilda sektorn, får nedgången anses vara tämligen måttlig med undantag möjligen för de små enskilda B-företagen, vilkas omsättning av såväl rusdrycker som övriga varor minskat väsentligt mer än för övriga företagstyper. I synnerhet på restauranger av högre prisklass, vilka utgör huvudparten av den privatägda sektorn i omsättningshänseende, är omsättningsminskningen icke större än vad som kan förekomma inom en näring, i vilken företagen, även utan några starka förändringar i konjunkturerna, måste räkna med vissa svängningar som en i viss mån normal företeelse. Medan minskningen av folkrestaurangernas omsättning till övervägande del torde få anses orsakad av nykterhetspolitikens omläggning, kan nedgången i de övriga restaurangernas omsättning enligt kommitténs mening även bero av andra omständigheter.

Som förut nämnts avstyrker kommittén att en höjning av kostnadsersättningen företages. Däremot tillstyrkes — utan att därmed ställning toges till kommitténs utredningsuppdrag — att nedskrivningen av kostnadsersättningarna upphör såväl för de enskilda som de allmänna företagen till dess en slutgiltig reglering av frågan kan ske.

Kontrollstyrelsen framhåller i vad avser de privata restaurangerna, att företagarnas totala vinstbelopp sedan 1937 icke, såsom statsmakterna förutsatte, minskat i takt med nedskrivningen av vinstkvantiteterna. Genom att försäljningsvolymen för spritdrycker och starkvin avsevärt ökat — från 1,78 miljoner liter 1938 till 2,91 miljoner liter 1954 eller med 63 procent — har flertalet av de privata restauratorerna kunnat i växande omfattning inköpa dyrare och mer vinstgivande varuslag inom den medgivna vinstkvantiteten. Det totala vinstbeloppet i kronor räknat har härigenom kunnat hållas praktiskt taget oförändrat och minskade endast till 8,16 miljoner kronor 1954 från 8,78 miljoner kronor 1938. Dessutom hade de privata restaurangföretagens spillmånssersättning, som år 1938 utgick med endast 0,09 miljon kronor, år 1954 stigit till 1,62 miljoner kronor. Vid bedömandet av vinstkvantitetsnedskrivningens betydelse för restaurangernas ekonomi bör emellertid — framhåller kontrollstyrelsen — självfallet beaktas dels att penningvärdet avsevärt nedgått under den tid, varom nu är fråga, och dels att mycket betydande ojämnheter i vinsthänseende från början förelegat olika restauranger emellan och genom vinstgrundtalens principiella fastlåsning än mer accentuerats under årens lopp.

Utvecklingen efter den 1 oktober 1955 belyses i kontrollstyrelsens yttrande bland annat med siffror från Nya systemaktiebolagets försäljningsstatistik. Därav framgår att de privata restaurangernas inköp av spritdrycker under

fjärde kvartalet 1955 värdemässigt minskade med 29 procent i förhållande till inköpen under samma tid 1954. Vininköpen minskade samtidigt med 13 procent. Å andra sidan tillkom en betydande försäljning av starköl, som, enligt vad kontrollstyrelsen framhåller, mer än väl kompenserade den samtidiga minskningen i utskänkningsvanligheten av vanligt öl. Kontrollstyrelsen betonar emellertid, att restaurangernas bärighet icke uteslutande eller ens väsentligen är beroende på omsättningen av rusdrycker. Därför bör hänsyn också tagas till omsättningsutvecklingen i övrigt. I sådant hänseende åberopar styrelsen den förut refererade omsättningsundersökningen.

Av de sålunda redovisade omständigheterna torde — uttalar kontrollstyrelsen — framgå att de privata restaurangernas ekonomiska läge trots den skedda omsättningsminskningen icke rimligen kan betecknas såsom katastrofalt. Att avskaffandet av motboksransoneringen — vilken ransonering självfallet gynnat restaurangnäringen — skulle komma att medföra en viss minskning av gästfrekvensen torde ha varit förutsett. Det måste enligt styrelsen i första hand ankomma på restauratörerna själva att genomföra en anpassning av restaurangverksamheten efter det nya lägets krav. Då den ekonomiska konjunkturen i vårt land alltjämt är mycket god, borde en dylik anpassning kunna ske jämförelsevis snabbt. Icke desto mindre finner kontrollstyrelsen skäligt, att restaurangerna, med hänsyn till de aktuella övergångssvårigheterna och i avvaktan på utskänkningsvinstkommitténs blivande förslag, beredes en lättnad genom att kostnadsersättning till de privata restaurangföretagen från och med den 1 oktober 1956 tills vidare utgår enligt samma grunder, som under nu löpande försäljningsår. Styrelsen förutsätter därvid, att sådana smärre justeringar av utgående ersättningar, som hittills förekommit i anledning av utvidgning eller inskränkning i rörelsen vid olika företag, efter prövning i varje särskilt fall även i fortsättningen skall kunna äga rum. Restaurangförbundens yrkande om höjning av nu utgående ersättningar finner kontrollstyrelsen icke skäl tillstyrka.

Vad härefter angår de allmänna restaurangföretagen framhåller styrelsen, att den successiva nedskrivningen av de fasta kostnadsersättningarna verkat ojämförligt mycket hårdare än vinstkvantitetsnedskrivningen för de privata restaurangerna, vilka kunnat kompensera sig genom att inom vinstkvantiteterna inköpa dyrare varor. Den efter den 1 oktober 1955 inträdda minskningen i omsättningen av rusdrycker har också, enligt vad styrelsen framhåller, drabbat de allmänna restaurangbolagen betydligt hårdare än de privata restauratörerna.

Med hänsyn till anförda förhållanden finner kontrollstyrelsen uppenbart, att sloandet av den successiva vinstnedskrivningen bör gälla även beträffande centralbolagets restauranger.

Nya systemaktiebolaget framhåller, att ett uppskov med nedskrivningen av utskänkningsvinsterna icke skulle medföra några svårigheter för bolaget från finansiella eller tekniska synpunkter.

I avseende på Sveriges centrala restaurangaktiebolags framställning om höjd spillmån sersättning påpekar *utskänkningsvinstkommittén* att denna ersättning för de enskilda företagen kommit att innebära en allt större förmån. Detta förhållande har ytterligare accentuerats genom att de enskilda företagen i samband med övergången till den nu tillämpade provisoriska regleringen erhöll samma procentuella spillmån sersättning på hela sin försäljning. Detta innebar, att den tidigare ersättningen, som åren före provisoriets ikraftträdande reellt var 1,5 å 1,6 procent av totalomsättningen, steg till 2 procent av totala försäljningen.

Beträffande de allmänna bolagens spillmån sersättning anföres bl. a. följande.

År 1946, då även de allmänna bolagen erhöll spillmån sersättning, utgjorde de enskilda företagens inköp utom vinstkvantiteten ungefär hälften av deras totala inköp. Med hänsyn härtill bestämdes, enligt uppgift från kontrollstyrelsen, att de allmänna bolagen, som haft i kronor fastställda kostnadsersättningar för utskänkningen, och som nu erhöll spillmån sersättning på hela sin inköpskvantitet, i gengäld skulle erhålla denna efter endast 1 procent.

Med utgångspunkt härifrån borde — om relationen skulle ha bibehållits — den för de allmänna bolagen ursprungligen fastställda spillmån sersättningen ha höjts eller procentsatsen för de enskilda företagen sänkts, efter hand som dessa företags vinstkvantiteter minskat.

Med hänsyn till de sålunda berörda förhållandena finner kommittén berättigat, att de allmänna företagen, så länge det nuvarande provisoriet beträffande de enskilda företagens utskänkning sersättningar tillämpas, erhåller spillmån sersättning efter samma procenttal som de enskilda restaurangerna.

Kontrollstyrelsen finner sig — med hänsyn till de allmänna restaurangernas missgynnade ställning i fråga om utskänkningsvinstens reglering och de speciella svårigheter försäljningsreformen medfört för folkrestaurangerna — böra tillstyrka centralbolagets framställning rörande spillmån sersättningen.

I *kontrollstyrelsens* yttrande erinras, att det föreslagna avbrytandet av vinstnedskrivningen för statsverkets del skulle medföra ett inkomstbortfall av omkring 1 miljon kronor under försäljningsåret 1956/57 och omkring 2 miljoner kronor under det påföljande försäljningsåret. Därav belöper 0,15 respektive 0,30 miljon kronor på centralbolaget. Höjningen av spillmån sersättningen för centralbolaget skulle medföra ett årligt inkomstbortfall av omkring 0,75 miljon kronor, räknat på omsättningen under försäljningsåret 1954/55, och omkring 0,5 miljon kronor, räknat på omsättningen under innevarande försäljningsår. Det framhålles emellertid, att det sist redovisade inkomstbortfallet för statsverket till avsevärd del innebär en motsvarande vinstökning för det statliga restaurangbolaget.

Departementschefen. Den pågående avvecklingen av restauratörernas utskänkningsvinst innebär, såvitt angår nu löpande försäljningsår, att ersätt-

ningen för utskänkningsminskas, för de enskilda företagen med 10 procent av det belopp, som åtnjutes under föregående år, och för de allmänna bolagen med 4 procent av ett år 1938 fastställt grundbelopp. Motsvarande nedskrivning har avsetts skola ske också med avseende å följande försäljningsår. Den nuvarande ordningen gäller som ett provisorium i avvaktan på att frågan om restauratörvinsterna erhåller en slutgiltig lösning på grundval av de förslag i ämnet som 1953 års utskänkningsvinstkommitté har att framlägga.

Från restaurangnäringens sida har nu hemställts, att den pågående nedskrivningen av utskänkningsvinsten måtte avbrytas till dess en slutlig reglering av ersättningsfrågan kan ske. De privata företagen har även anhållit om en höjning av deras vinstandelar. Till stöd för framställningarna har främst åberopats de svårigheter som uppkommit för restaurangnäringen efter den 1 oktober 1955.

Kontrollstyrelsen och 1953 års utskänkningsvinstkommitté — vilka gjort vissa närmare undersökningar rörande restaurangernas omsättningsförhållanden efter den 1 oktober 1955 — uttalar sig mot förhastade och för långt gående slutsatser i avseende å restaurangnäringens läge. Undersökningarna syntes sålunda visa, att nedgången i omsättningen varit tämligen måttlig med undantag för folkrestaurangerna och möjligen även för vissa smärre enskilda företag. Med hänsyn till de aktuella övergångssvårigheterna har det likväl tillstyrkts att vinstavvecklingen tills vidare avbrytes.

Att den nya rusdrycksförsäljningsförordningen i betydelsefulla hänseenden skulle ändra förutsättningarna för verksamheten inom restaurangnäringen, torde ha stått klart för alla. Denna näring har tidigare starkt gynnats av då rådande ordning för rusdrycksförsäljningen, och den omsättningsminskning som inträtt efter den 1 oktober 1955 sammanhänger otvivelaktigt med slopandet av ransoneringssystemet inom utminutereringen. Huruvida utskänkningen också framdeles kommer att få relativt sett minskad betydelse är inte utan vidare givet. I den mån så blir fallet kan detta emellertid inte anses innebära någon oförutsedd konsekvens av 1954 års reformer. Enligt min uppfattning måste det i huvudsak ankomma på restaurangnäringen själv att anpassa sig efter de ändrade förhållandena.

I fråga om restauratörernas ersättning för utskänkningen har det emellertid förutsatts, att en närmare reglering skulle företas i anslutning till den nya försäljningslagstiftningens genomförande. Denna reglering har ännu inte kunnat komma till stånd. En fortsatt nedskrivning av restauratörvinsterna skulle, tillsammans med de svårigheter som sammanhänger med övergången till de ändrade förhållanden som föranledes av den nya lagstiftningen, kunna medföra svårigheter för åtskilliga restauratörer. Det är uppenbart att anpassningen till de nya förhållandena under den närmaste framtiden ställer särskilt stora krav på företagen och att övergångssvårigheterna i vissa fall kan vara betydande. Med hänsyn härtill vill jag inte motsätta mig att vinstnedskrivningen tills vidare avbrytes. Någon höjning av ersättningsbeloppen synes däremot inte böra komma i fråga.

Vad beträffar framställningen från Sveriges centrala restaurangaktiebolag rörande de allmänna bolagens spillmångersättning har jag i likhet med de i ärendet hörda remissinstanserna funnit mig kunna godtaga att denna ersättning tills vidare utgår med 2 procent av utskänkingspriset.

I enlighet med vad nu anförts förordar jag att nedskrivningen av restauratörernas ersättning för utskänkningen tills vidare avbrytes från och med den 1 oktober 1956 och att de allmänna restaurangbolagens spillmångersättning från samma tidpunkt höjes till 2 procent av utskänkingspriset. Den sålunda förordade ordningen bör gälla intill dess att en slutlig reglering av ersättningsfrågan kan genomföras.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen är grunderna för beräkning av utskänkingsvinsten inte reglerade i författning på annat sätt än genom en rambestämmelse i rusdrycksförsäljningsförordningen. Den närmare utformningen av reglerna ankommer på kontrollstyrelsen, som därvid har att iakttaga de uttalanden i ämnet som gjorts av statsmakterna. Därest från riksdagens sida invändning icke göres mot vad jag här förordat, förutsätter jag att kontrollstyrelsen kommer att genomföra därav påkallade åtgärder.

De föreslagna åtgärderna är förenade med vissa kostnader, nämligen på så sätt att den ökning av Nya systemaktiebolagets vinstandel, som med nuvarande ordning avsetts, inte kommer att inträda. Bolagets vinstredovisning fr. o. m. räkenskapsåret 1956 kommer med andra ord att något påverkas. Denna omständighet är emellertid i sin tur inte av beskaffenhet att motivera någon ändring i beräkningen av inkomstiteln Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag för budgetåret 1956/57.

Det må tilläggas, att det, liksom för närvarande, torde få ankomma på kontrollstyrelsen att tillse att statens andel av utskänkingsvinsten icke reduceras — utöver vad som kunde ha skett vid tillämpning av tidigare gällande bestämmelser — av den anledningen, att restauratörerna förändrar prissättningen på spritdrycker och starkvin.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att godkänna de provisoriska ändringar i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkingsvinst som förordats i det föregående.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Harald Häggquist